

O'ZBEKISTON MILLIY STANDARTI

CHARM. KIYIM-KECHAK UCHUN CHARM (MO'YNALI TERILAR BUNDAN
MUSTASNO) XUSUSIYATLAR VA NAMUNA Olish TARTIBLARI

(ISO 14931:2021, IDT)

Rasmiy nashr

O'zbekiston standartlar instituti

Toshkent

So‘z boshi

1. O‘zbekiston standartlar instituti tomonidan QABUL QILISHGA TAQDIM ETILDI.
2. O‘zbekiston standartlar institutining 2024 yil 15-iyuldagi 37/XSt-sonli buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA AMALGA KIRITILDI.
3. Ushbu standart ISO 14931:2021 “Leather. Leather for apparel (excluding furs). Specifications and sampling procedures” xalqaro standartiga aynan o‘xshash
4. DASTLABKI AMALGA KIRITILISHI

Ushbu standart va unga bo‘lgan o‘zgartishlarni O‘zbekiston hududida amalga kiritish haqidagi axborot Standartlashtirish bo‘yicha milliy organning rasmiy veb-saytlari va standartlarning yillik axborot ko‘rsatkichlarida qayd etiladi. Ushbu standartni qayta ko‘rib chiqish yoki bekor qilish haqidagi muvofiq axborot Standartlashtirish bo‘yicha milliy organning rasmiy veb-saytlari va standartlarning yillik axborot ko‘rsatkichlarida qayd etiladi.

Ushbu standartni O‘zbekiston Respublikasi hududida rasmiy chop etish mutlaq huquqi O‘zbekiston standartlar institutiga tegishli

Mundarija

	Kirish.....	3
1	Qo‘llanish doirasi.....	4
2	Standartlarga havolalar.....	4
3	Atamalar va ta’riflar	5
4	Namuna olish	5
5	Namuna olish va namuna tayyorlash.....	6
6	Xususiyatlari, sinov usullari va tavsiya etilgan qiymatlari	6
7	Sinov bayonnomasi	7
8	Qadoqlash va markalash	8
8.1	Qadoqlash	8
8.2	Belgilash	8
	Bibliografik ma’lumotlar.....	9

Kirish

ISO (Xalqaro standartlashtirish tashkiloti) - milliy standartlar organlari (ISO a'zo organlar) butun dunyo bo'ylab federatsiyasi hisoblanadi. Xalqaro standartlarni tayyorlash bo'yicha ishlar ISO texnik qo'mitalari tomonidan amalga oshiriladi. Texnik qo'mita tashkil etilgan mavzuga qiziqish bildirgan har bir ISO ga a'zo organ ushbu qo'mitada vakillik qilish huquqiga ega. Ishda ISO bilan hamkorlikda xalqaro tashkilotlar, davlat va nodavlat tashkilotlar ham ishtirok etadilar. ISO Xalqaro elektrotexnika komissiyasi (IEC) bilan elektrotexnika standartlashtirishning barcha masalalari bo'yicha yaqindan hamkorlik qiladi.

Ushbu hujjatni ishlab chiqishda qo'llaniladigan jarayonlar va uni keyingi ta'mirlash uchun mo'ljallangan jarayonlar ISO/IEC direktivalarining 1-qismida tasvirlangan. Xususan, ISO hujjatlarining har xil turlari uchun zarur bo'lgan turli xil tasdiqlash mezonlarini ta'kidlash kerak. Ushbu hujjat ISO/IEC direktivalarining 2-qismining tahrir qoidalariga muvofiq ishlab chiqilgan (qarang www.iso.org/directives).

Ushbu hujjatning ayrim elementlari patent huquqlarining predmeti bo'lishi mumkinligiga e'tibor qaratiladi. ISO bunday patent huquqlarini yoki barchasini aniqlash uchun javobgar bo'lmaydi. Hujjatni ishlab chiqish jarayonida aniqlangan har qanday patent huquqlarining tafsilotlari qabul qilingan patent deklaratsiyalarining kirish va/yoki ISO ro'yxatida bo'ladi (qarang www.iso.org/patents).

Ushbu hujjatda ishlatiladigan har qanday savdo nomi foydalanuvchilarga qulaylik yaratish uchun berilgan ma'lumotdir va tasdiqlanmaydi.

Standartlarning ixtiyoriy mohiyatini tushuntirish uchun muvofiqlikni baholash bilan bog'liq ISO o'ziga xos atamalari va iboralarining ma'nosi, shuningdek, savdo uchun texnik to'siqlar (TBT) da ISO jahon savdo tashkiloti (JST) tamoyillariga sodiqligi to'g'risidagi ma'lumotlar qarang www.iso.org/iso/foreword.html.

Ushbu hujjat texnik qo'mitasi ISO/TC 120, charm, kichik qo'mitasi SC 2, kuygan teri tomonidan tayyorlangan, standartlashtirish uchun Yevropa qo'mitasi bilan hamkorlikda (CEN) texnik qo'mitasi CEN/TC 289, charm, ISO va CEN o'rtasida texnik hamkorlik to'g'risidagi shartnomaga muvofiq (Vena shartnoma).

Ushbu uchinchi nashr texnik jihatdan qayta ko'rib chiqilgan ikkinchi nashrni ([ISO 14931:2015](#)) bekor qiladi va almashtiradi.

Oldingi nashrdagi asosiy o'zgarishlar quyidagilar:

- sarlavha qayta ko'rib chiqildi;
- formaldegid tarkibiga talab o'zgartirilgan;
- umumiy xlorli fenol tarkibiga va qo'shilgan individual xlorli fenol tarkibiga qo'yiladigan talablar;
- kuchlanish kuchiga, maksimal kuchda cho'zilishga va tikuvning yirtilish kuchiga qo'yiladigan talablar qo'shildi;

8 band-qadoqlash va markalash bo'yicha qo'shilgan.

Ushbu hujjat bo'yicha har qanday fikr-mulohazalar yoki savollar foydalanuvchining milliy standartlar organiga yuborilishi kerak. Ushbu organlarning to'liq ro'yxatini quyidagi manzilda topishingiz mumkin. www.iso.org/members.html.

O‘ZBEKISTON MILLIY STANDARTI**CHARM. KIYIM-KECHAK UCHUN CHARM (MO‘YNALI TERILAR BUNDAN MUSTASNO) XUSUSIYATLAR VA NAMUNA OLISH TARTIBLARI****КОЖА — КОЖА ДЛЯ ОДЕЖДЫ (ЗА ИСКЛЮЧЕНИЕМ МЕХОВ) — ТЕХНИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОЦЕДУРЫ ОТБОРА ПРОБ****LEATHER. LEATHER FOR APPAREL (EXCLUDING FURS). SPECIFICATIONS AND SAMPLING PROCEDURES**

Amalga kirish sanasi 15.09.2024y.

1 Qo‘llanish doirasi

Ushbu hujjat mo‘ynali kiyimlardan tashqari kiyim-kechak terisi uchun tavsiya etilgan qiymatlar va tegishli sinov usullarini beradi. Shuningdek, u laboratoriya namunalaridan namuna olish va konditsionerlik tartiblarini ham belgilaydi.

2 Standartlarga havolalar

Matnda quyidagi hujjatlar ularning mazmuni yoki barchasi ushbu hujjatning talablarini tashkil etadigan tarzda keltirilgan. Eskirgan ma’lumotnomalar uchun faqat keltirilgan nashr amal qiladi. Tasdiqlanmagan ma’lumotnomalar uchun havola qilingan hujjatning so‘nggi nashri (shu jumladan har qanday o‘zgartirishlar) qo‘llaniladi.

ISO 105-B02, To‘qimachilik. Rangning chidamliligi sinovlari - B02-qism: Sun‘iy yorug‘likka rang chidamliligi: Ksenon yoyi o‘chadigan chiroq sinovi; (*Textiles. Tests for colour fastness. Part B02: Colour fastness to artificial light: Xenon arc fading lamp test*).

ISO 2418, Charm. Kimyoviy, fizik-mexanik va chidamlilik sinovlari. Namuna olish joyi; (*Leather. Chemical, physical and mechanical and fastness tests. Sampling location*).

ISO 2419, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Namuna tayyorlash va konditsionerlash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Sample preparation and conditioning*).

ISO 2588, Charm. Namuna olish. Umumiy namuna uchun elementlar soni; (*Leather. Sampling. Number of items for a gross sample*).

ISO 3376, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Kuchlanishga chidamlilikni va foizli cho‘zilishni aniqlash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Determination of tensile strength and percentage Elongation*).

ISO 3377-1, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Yiriklash yukini aniqlash- 1-qism: Yagona qirrali yiriklash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Determination of tear load — Part 1: Single edge tear*).

ISO 4044, Charm. Kimyoviy sinovlar. Kimyoviy sinov namunalarini tayyorlash; (*Leather. Chemical tests. Preparation of chemical test samples*).

ISO 4045, Charm. Kimyoviy sinovlar. pH miqdorini aniqlash va farq ko‘rsatkichi; (*Leather. Chemical tests. Determination of pH and difference figure*).

ISO 5402-1, Charm. Fleks qarshiligini aniqlash - 1-qism: Fleksometr usuli; (*Leather. Determination of flex resistance — Part 1: Flexometer method*).

ISO 11640, Charm. Rang chidamliligini tekshirish. Rangning ishqalanish va tortishish davrlariga chidamliligi; (*Leather. Tests for colour fastness. Colour fastness to cycles of to-and-fro rubbing*).

ISO 11642, Charm. Rang qat’iyligini tekshirish. Rangning suvga chidamliligi; (*Leather. Tests for colour fastness. Colour fastness to water*).

ISO 11643, Charm. Rang mustahkamligini tekshirish. Kichik namunalarning erituvchilarga rang mustahkamligi; (*Leather. Tests for colour fastness. Colour fastness of small samples to solvents*).

ISO 11644, Charm. Finishning yopishish qobiliyatini tekshirish; (*Leather. Test for adhesion of finish*).

ISO 15700, Charm. Rang chidamliligini tekshirish. Rangning suvga chidamliligi; (*Leather. Tests for colour fastness. Colour fastness to water spotting*).

ISO 17070, Charm. Kimyoviy sinovlar. Tetraklorfenol-, triklorfenol-, Diklorfenol, monoklorfenol izomerlari va pentaxlorfenol miqdori; (*Leather. Chemical tests. Determination of tetrachlorophenol-, trichlorophenol-, dichlorophenol-, monochlorophenol-isomers and pentachlorophenol content*).

ISO 17075-1, Charm. Charmdagi xrom (VI) miqdorini kimyoviy usulda aniqlash - 1-qism: Xromatografik usul (*Leather. Chemical determination of chromium(VI) content in leather — Part 1: Colorimetric method*).

ISO 17075-2, Charm. Charm tarkibidagi xromni kimyoviy aniqlash - 2-qism: Xromatografik usul; (*Leather. Chemical determination of chromium(VI) content in leather — Part 2: Chromatographic method*).

ISO 17186, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Yuza qoplamasi qalinligini aniqlash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Determination of surface coating thickness*).

ISO 17226-1, Teri-formaldegid tarkibini kimyoviy aniqlash-1-qism. Yuqori samarali suyuqlik xromatografiyasidan foydalanish usuli; (*Leather. Chemical determination of formaldehyde content — Part 1: Method using high performance liquid chromatography*).

ISO 17233, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Yuza qoplamalarining sovuq yorilish haroratini aniqlash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Determination of cold crack temperature of surface coatings*).

ISO 17234-1, Charm. Bo‘yalgan charmlarda ayrim azo ranglarini aniqlash uchun kimyoviy sinovlar - 1-qism: Azo ranglardan olingan ayrim aromatik aminlarni aniqlash (*Leather. Chemical tests for the determination of certain azo colourants in dyed leathers — Part 1: Determination of certain aromatic amines derived from azo colourants*).

ISO 17234-2, Charm. Bo‘yalgan charmlarda ayrim azo ranglarini aniqlash uchun kimyoviy sinovlar - 2-qism: 4-aminoazobenzenni aniqlash; (*Leather. Chemical tests for the determination of certain azo colorants in dyed leathers — Part 2: Determination of 4-aminoazobenzene*).

ISO 23910, Charm. Fizik va mexanik sinovlar. Tikishning yirtilishiga qarshiligini o‘lchash; (*Leather. Physical and mechanical tests. Measurement of stitch tear resistance*).

3 Atamalar va ta’riflar

Ushbu hujjatda atamalar va ta’riflar ko‘rsatilmagan.

ISO va IEC standartlashtirishda foydalanish uchun terminologik ma’lumotlar bazalarini quyidagi manzillarda saqlaydi:

- ISO onlayn ko‘rish platformasi: mavjud <https://www.iso.org/obp>
- IEC Elektropediya: mavjud <http://www.electropedia.org/>

4 Namuna olish

4.1 Iloji bo‘lsa, laboratoriya namunalarining joylashishi va identifikatsiyasi ISO 2418 standartiga muvofiq bo‘lishi kerak.

4.2 Namunalar soni manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi kelishuv bilan belgilanadi, nizolar bo‘lgan hollarda esa namunalar soni ISO 2588 standartiga muvofiq bo‘ladi.

Agar charmilar partiyasi kattaligi katta bo'lsa, namunalarning maksimal soni beshta bo'lishi kerak.

5 Namuna olish va namuna tayyorlash

5.1 Fizik, mexanik va chidamlilik sinovlari uchun laboratoriya namunalari ISO 2419 standartiga muvofiq konditsionerlanadi va tayyorlanadi.

5.2 Kimyoviy sinovlar uchun laboratoriya namunalari ISO 4044 ga muvofiq konditsionerlanadi va tayyorlanadi.

6 Xususiyatlari, sinov usullari va tavsiya etilgan qiymatlari

1 va 2-jadvallarda kiyim-kechak uchun mo'ljallangan har xil charm turlari uchun xususiyatlar, sinov usullari va tavsiya etilgan qiymat ko'rsatilgan. 1-jadvaldagi barcha muhim xususiyatlar hisobga olinadi foydalanish bilan bog'liq baholash jarayonida turli nisbiy og'irliklarga ega bo'lishi mumkin bo'lsa ham. 2-jadvaldagi qo'shimcha xususiyatlar charmning mo'ljallangan ishlatilishiga qarab, tegishli tomonlar tomonidan kelishib olinadi.

1-Jadval. Kiyim matosi uchun asosiy xususiyatlar, tavsiya etilgan qiymatlar va sinov usullari

Charm xususiyatlari	Tavsiya etilgan qiymat	Sinov usullari
Qoplama qalinligi (mm)	$\leq 0,15$	ISO 17186
Yirtilish yuki ^a (N)	≥ 15	ISO 3377-1
Kuchlanish kuchi ^a (N/mm ²)	≥ 12	ISO 3376
Maksimal kuchda cho'zilish ^a (%)	40 dan 90 gacha	ISO 3376
Egiluvchan qarshilik ^b (sikl)	Anilin (pigmentsiz qoplama) $\geq 20\ 000$ Charm (pigmentli qoplama) $\geq 50\ 000$ (ko'rinadigan shikastlarsiz, yoriqlarsiz)	ISO 5402-1
Tikuv yirtilishiga qarshilik (N)	≥ 40	ISO 23910
Xrom VI tarkibi (mg/kg)	< 3	ISO 17075-1 yoki ISO 17075-2
pH va DpH	$\geq 3,5$ Agar pH qiymati 4 dan past bo'lsa, DpH $\leq 0,7$ bo'lishi kerak	ISO 4045
Formaldegid miqdori (mg/kg)	Charm bilan bevosita aloqa qilmasdan teri uchun ≤ 150 Charm bilan bevosita aloqa qiladigan teri uchun ≤ 75 Chaqaloqlar va bolalar terisi uchun ≤ 20 (0 yoshdan 14 yoshgacha)	ISO 17226-1
Umumiy xlorli fenol miqdori (%)	$< 0,1$	ISO 17070
Xlorli fenolning individual tarkibi (mg/kg)		
PCP	$< 0,5$	
Tetra-CP	$< 0,5$	

Tri-CP	< 1,0	
Di-CP	< 1,0	
1-CP	< 2,0	
Azo rang beruvchi (mg/kg)	≤ 30	ISO 17234-1 ISO 17234-2
Rangning yorug'likka chidamliligi	Anilin ≥ 3 ko'k shkala Nubuk ≥ 3 ko'k shkala Suede ≥ 3 ko'k shkala Boshqa pardozlash ≥ 4 ko'k shkala	ISO 105-B02
a Har bir yo'nalishning o'rtacha qiymati (orqa pog'onasiga parallel va perpendikulyar). b Quruq egiluvchan usuldan foydalanish. c Pentaklorfenol, tetraxlorfenol, triklorfenol, diklorfenol, monoxlorfenol. d Ishqoriy sun'iy terlash eritmasi ISO 11641 da belgilangan		

1-Jadval (davomi)

Charm xususiyatlari	Tavsiya etilgan qiymat	Sinov usullari
Ishqalanishda rangning mustahkamligi (rang o'zgarishi va bo'yash)	Anilin, nubuk yoki zamsh uchun: - quritilgan filt 20 ta sikl ≥ 3 ta kulrang rang - 10 ta sikl ≥ 3 ta kulrang ranglar - 10 ta ≥ 3 ta kul rangli sikl davomida sun'iy ter eritmasi ^d bilan namlangan filt Boshqa tuzatish: - quritilgan filt 50 ta sikl ≥ 3 ta kulrang rang - 20 ta sikl ≥ 3 ta kulrang ranglar - 20 ta ≥ 3 ta kul rangli sikl davomida sun'iy terlash eritmasi bilan namlangan filt	ISO 11640
24 soatdan so'ng qoldiq halo bilan bog'liq bo'lgan rangning suvga chidamliligi	≥ 3 kul rangli qoplamalar (terining yuzasiga ko'piklar tushmasligi yoki boshqa doimiy jismoniy ta'sir ko'rsatmasligi va tuz chiqishi hosil bo'lmasligi)	ISO 15700
Rangning quruq tozalashga chidamliligi	≥ 3 kul rangli o'lchamlar (to'qima yo'qolmaydi, qayta o'rnatilmaydi)	ISO 11643
a Har bir yo'nalishning o'rtacha qiymati (tomon bilan parallel va perpendikulyar). b Quruq fleks usulidan foydalanish. c Pentaxlorfenol, tetraxlorfenol, triklorfenol, diklorfenol, monoklorfenol. d Suyuqlik hosil qiladigan sun'iy terlash eritmasi ISO 11641 standartida belgilangan.		

2-Jadval. Kiyim-kechak matosi uchun qo'shimcha xususiyatlar, tavsiya etilgan qiymat va sinov usullari

Charm xususiyatlari	Tavsiya etilgan qiymat	Sinov usullari
Rangning suvga chidamliligi	≥ 3 kulrangli o'lcham	ISO 11642
Yopishishni tugatish (faqat pigmentli matolar uchun)	≥ 10 mm uchun 2 N (quruq tutashish)	ISO 11644
Sovuq yorilishga qarshilik (faqat pigmentli matolar uchun)	-10 °C (zarar yo'q)	ISO 17233

7 Sinov bayonnomasi

Sinov bayonnomasida quyidagilar bo'lishi kerak:

- a) ushbu xalqaro standartga havola, ya'ni ISO 14391:2021;
- b) sinov namunasini aniqlash va agar kerak bo'lsa, namuna olish tartibi;
- c) testlarni o'tkazish sanasi va joyi;
- d) sinov natijalari va sinov namunalari soni;
- e) konditsioner va sinov muhitidan foydalaniladi
- f) ushbu hujjatdan har qanday og'ish.

8 Qadoqlash va markalash

8.1 Qadoqlash

Mato manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan holda mos ravishda qadoqlanishi kerak.

8.2 Belgilash

Quyidagi ma'lumotlar go'sht tomonida va zamsh uchun terining don tomonida aniq va doimiy ravishda belgilanishi yoki etiketlanishi kerak:

- a) teri maydoni;
- b) ishlab chiqaruvchining identifikatsiya belgisi;
- c) lot raqami yoki mahsulotning oyi va yili.

Bibliografik ma'lumotlar

SUT 59.140.30

---

¹ISO 11641, Leather. Tests for colour fastness. Colour fastness to perspiration.
ISO 11641, Charm. Rangning chidamliligi sinovlari. Charmga rangning chidamliligi